

AHİLİK TEŞKİLATINDA ANADOLU TÜRK KADINININ GİRİŞİMCİLİĞİNE SOSYAL- PSİKOLOJİK BİR YAKLAŞIM

**Socio-Psychological approach on Anatolian Turkish
womman's entrepreneurship in Akhism Constitution**

Kasım TATLILIOĞLU*

ÖZET

İlme, sanata ve ahlâka son derece önem verilen Ahilikte, kadının da sosyal, ekonomik ve kültürel hayatta önemli bir yeri vardı. Sosyal, kültürel, ekonomik ve ahlâki ilkeleriyle Ahilik kültürü ve Ahilik teşkilatı, bireyin hak ve özgürlüklerine ayrıca önem vermiştir. Anadolu kadınları o günkü adıyla "Bacıyan-ı Rum" teşkilatı aracılığıyla da hanımlara, "Eşine, işine ve aşına dikkat et!" yani "eşine yardım et, onu evine bağla, işine ve geçimine dikkat et" prensipleri doğrultusunda eğitiliyordu. Kadınların teşkilatlanıp gelişmesi için Ahi Eyran'ın eşi Fatma Bacı, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan "Bacıyan-ı Rum" teşkilatını yani bugünü adıyla Anadolu Kadınlar Birliği'ni kurmuştur. "Bacı" kelimesi, günümüzde Anadolu'nun birçok şehrinde halen yaygın olarak kullanılmaktadır. "Rum" kelimesi ise "Anadolu" anlamını ifade etmektedir. Bacıya-ı Rum teşkilatı, Anadolu kadınlarını gerektiğinde düşmanlara karşı vatan savunmasında eşlerinin yanında mücadele etmesi ve gerektiğinde de kültürde, sanatta, edebiyatta, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda kısaca hayatın her alanında kalkınıp gelişmesini sağlamak için teşkilatlandırmıştır. Anadolu Kadınlar Birliği, kadınlar arasındaki yardımseverliğin, konukseverliğin, doğruluğun, dürüstlüğün ve merhametin gelişmesine katkı sağladığı gibi Türk dilinin, Türk kültürünün ve İslam ahlak ve anlayışının kadınlar arasında yayılmasını da hızlandırılmıştır. Anadolu Kadınlar Birliği, Ahilerin kadınlar

1 Yrd. Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü.
kasimtatlili@hotmail.com. 0 505 679 65 59.

kolu olarak yetim ve kimsesiz genç kızları himayesine almış, onların eğitimlerinden, ev-bark sahibi olmalarından ve aile kurmalarından sorumlu olmuşlardır. Tarihiçi yazar Aşık Paşazade Anadolu'da kurulan Ahilik teşkilatı (Ahiyan-ı Rum) yanında bir diğer sosyal zümre olan Bacıyan-ı Rum'dan (Anadolu Kadınlar Birliği) bahsetmektedir. Örneğin Kayseri'deki Ahiler tarafından kurulan sanayi sitesinde hanımlara mahsus çalışma yerleri de bulunurdu. Bacıyan-ı Rum teşkilatına mensup hanımlar bu sanayi sitesinde el sanatlarını ve mesleklerini icra ediyorlardı. Kadınlar daha çok çadircılık, keçecilik, nakışçılık, örgücülük, kilim ve halı dokumacılığı, ipek ve pamuk ipliği üretimini gerçekleştiriyorlardı. Çalışan kadınlar gerek mesleki ve teknik konularda, gerekse sosyal ve ahlaki konularda çağın gerektirdiği eğitim ihtiyacını "Bacıyan-ı Rum" teşkilatlarında alıyorlardı. Bu araştırmada, ahilik teşkilatı içinde Anadolu Türk kadınının girişimciliği araştırılmıştır. Bu alanda, alan yazın taraması yapılarak, buradan hareketle bir sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Ahilik; çırak; zanaat; toplum; sosyal işçi, örgüt; meslek.

ABSTRACT

Giving great importance to science, art and morality, in Akhism, women had also an important place in social, economic and cultural life. With their social, cultural, economic and moral principles, Akhism culture and Akhism organization, gave great importance to the rights and freedom of individuals. The Anatolian women, by the help of "Bacıyan-ı Rum"

Organization, were being educated in the direction of the principles; "beware of your husband, your work, your food" namely "help your husband, bind him to the family, beware of your work and living". In order women to be organized and developed, Fatma Bacı, Akhi Evran's wife, founded the first woman organization of the world "Bacıyan-ı Rum" organization, today called Anatolian Women Union. The word "Bacı" is still extensively used even today in many towns of Anatolia. As for the word "Rum", it means Anatolia. Bacıyan-ı Rum brought the Anatolian women together in necessary conditions against the enemies in the defense of native country with their husbands and they were brought together in order to develop in nearly every field of life from culture,

art, literature to socio-economy. Anatolian Women Union both contributed to the development of hospitality, uprightness, honesty, mercy and accelerated the spread of Turkish language, Turkish culture, Islamic morality and understanding among women. Anatolian Woman Union as a branch of womankind of Akhism, took orphan and homeless young girls under protection, and became responsible for their education, their owning a home and establishing a family. The historian and writer Aşık Paşazade stated that Bacıyan-ı Rum (Anatolian Woman Union) was another social group besides the Akhism organization (Ahiyan-ı Rum), established in Anatolia. For example there used to be places for women to work in the industrial estate which were established by Akhis in Kayseri. The women connected to Bacıyan-ı Rum organization carried out their handicrafts and professions in this industrial estate. The woman mostly carried out the production of tentmaking, feltmaking, embroidery, knitting, rug and carpet textile, silk and cotton yarn. The women workers took sometimes educational courses about professional and technique subjects and sometimes social and moral subjects which were required in Bacıyan-ı Rum organization.

In this research, we investigated the Anatolian Turkish women entrepreneurship. In this regard, after studying the related literature, a conclusion was revealed.

Key words: Akhism; apprentice, craft; family; qualified worker; society; organization; occupation.

1,GİRİŞ

Ahilik Türk düşünce sisteminin temel taşlarından biridir. Orta Asya'dan ve Harezmi Bölgesi'nde 5. ve 6.y.y.'larda kurulmuş olduğu varsayılan sosyo-ekonomik temellere dayalı Ahilik Teşkilatı, yaklaşık 7 asır süreyle Anadolu'da ekonomik ve sosyal düzeni ve dengeyi sağlayıp korumuştur (Çağatay, 1986). Mesleki-ahlaki bir örgüt olan Ahilik, Anadolu'ya özgü bir kuruluştur. Ahilik toplumun tümünü kapsayan bir değerler sistemidir (Akman, 2006). Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evran, Azerbaycan'ın Hoy kasabasında 1171 yılında doğmuştur. 13.y.y. Anadolu Türk yurdu Moğol istilasına uğramış. Halk perişan, çaresiz ve

yoksul. Devlet ise güçsüz düşmüştü (Demir, 2011). Ahi düşüncesi şehirlerden başlayarak, en ücra köylere kadar kendini göstermiştir.

Ahilikte bireyin kendisine, ailesine ve içinde yaşadığı topluma karşı sorumlulukları vardır. Her bir Ahi bu sorumluluğunu özenle yerine getirmekteydi. Ahiler mesleki ve sosyal açıdan tam bir dayanışma içerisindeydiler. “Orta sandıkları” adıyla sosyal güvenlik kurumları oluşturmuşlardır. Ahilik Teşkilatında kadınlar sosyal ve ekonomik yaşamın dışında değillerdi. Ahi Evran’ın eşi Fatma Bacı, Anadolu’da dünyanın ilk kadın teşkilatı olan “Bacıyan-ı Rum’u (Anadolu Kadınlar Birliği’ni) kurmuştur (Günay, 2003). Türkler, İslam öncesi çağlardan başlayarak, Horasan ve Türkistan’da Alpler, alperenler, cavlaklar; İran’da Civanmerd, Rind; Araplar arasında ise Ayyar, Şatır, Fütüvveci vb adlar altında örgütlenmişlerdir (Çağatay, 1989). Türkler İslam’a girdikten sonra bu iyi ahlak ve fazilet kuralları İslam prensipleriyle kaynaşmıştır.

Bireyi fetalıktan şeyhliğe ve yamaklıktan ustalığa giden yolda olgunlaştırmaya çalışan ahilik teşkilatının kendine özgü mesleki ve ahlaki kuralları vardır. Bu görgü kuralları 700 civarındadır. Ahilik kurumundaki eğitimin asıl amaçlarından biri, “bireyi sosyalleştirerek” (socialization) üstün insan haline getirmektir (Günay, 2003; www.ahilikgen.tr/gorgu/temel.htm, Erişim tarihi: 10.08.2012). Ahiliğin temel yapısında üretim, sanat ve meslek sahibi olma, ekmeğini bilfiil çalışıp helalinden kazanmak vardır (Yelmen, 1986). Anadolu’da Ahiliğin köylere kadar örgütlenmesi, sosyo-ekonomik ve politik bir zorunluluktan doğmuştur. Ahilik teşkilatında eğitim, kişinin doğumuyla başlayan ve hayat boyunca devam eden bir süreç olarak görmüşlerdir. Bugünkü ifadeyle, “Yaşam Boyu Eğitim” (lifelong education) olarak bilinmektedir.

Ahilikte çok güçlü bir sivil örgütlenme vardır. Halkın ve esnafın menfaatlerini merkezi hükümete karşı çok demokratik ve çok güçlü bir şekilde savunabilmektedir. Devlet otoritesinin olmadığı yerde, bu boşluğu da doldurduklarını görmekteyiz.

Ahilik Selçuklular döneminde ortaya çıkan ve zaman içinde Anadolu'ya yayılan, Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve gelişiminde önemli katkılar sağlayan dini, ahlaki, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim amaçlı fonksiyonlar icra eden önemli bir kuruluştur. XIII. y.y.'dan XIX. y.y.'lar arasında Anadolu başta olmak üzere Balkanlardan Kırım'a kadar uzanan bir coğrafyada hüküm sürmüş ekonomik, sosyal, kültürel bir kurum olan Ahilik (Akhism), işi kutsal, çalışmayı ibadet sayan, karşılıklı işbirliği ve sosyal dayanışmaya dayalı, kaliteyi ve müşteri hizmetlerini ilke edinmiş, mesleki gelişmeyi sürekli eğitimle pekiştiren bir ahlak anlayışını ifade eder. Ahi Evran'ın Anadolu'da kurduğu Ahilik teşkilatı dört temel esas üzerine kurulmuştur: Bunlar ahlâk, akıl, bilim ve çalışma'dır (www.yayim.meb.gov.tr). İnsanın bir bütün olarak ele alındığı Ahi birliklerinde insanın mükemmelleştirilmesi temel amaç olarak görülmüştür.

Bu nedenle Ahilik kurumunda bireye sadece mesleki bilgi değil, aynı zamanda dini, ahlaki ve içtimai bilgiler de verilmekteydi. Tamamen Türk topluma ait olan bir sentez olarak bilinen Ahi birlikleri, ilk meslek teşkilatı ve yaygın eğitim kurumları olarak da bilinmektedir (Şanal & Güçlü, 2007).

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Ahilik, Türklere özgü milli bir kuruluş olarak ortaya çıkmış, tüketicilerin korunması dahil, Türklerin Anadolu'da kök salması ve

tutunmasında önemli bir rol oynamıştır. Ahilik insani bir bütün olarak ele almakta ve onu bütün yönleriyle geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ahilik anlayışında feda edilecek fert yoktur. Bu sebeple Ahilik insanın sadece uhrevi hayatı değil; ekonomik, kültürel ve sosyal hayatını kapsayacak biçimde dünyevi hayatını da düzenlemektedir. Ahilikte, Türk kadının yeri, konumu ve önemi üzerine yeterince araştırma yapılmadığını görüyoruz. Halbuki Ahilik teşkilatında, Türk kadınlarının toplumdan dışlanmadığını, aksine, sosyal ve ekonomik hayatta aktif rol oynadığını görmekteyiz. Ahilerin ahlaki tüzük olarak kabul ettikleri, fütüvvetnamalarda geçen ilkeler toplumun tümünü (kadın-erkek) şahsi ve toplumsal istikrara kavuşturma, iş ve meslek hayatlarına ahlaki sorumluluklar yükleme misyonunu üstlenmiştir. Bu araştırma, Ahilik teşkilatında Türk kadınlarının rolünü araştırmaktadır.

3. ARAŞTIRMNIN KAVRAMSAL TEMELLERİ

3.1. Ahilik Nedir?

"Ahi" sözcüğünün kökeni konusunda dil bilimcileri arasında görüş birliği yoktur. "Ahi" kelimesi, Arapça "kardeş" anlamına gelmektedir. Ancak, Divanü Lûgati't Türk'te "Ahi" kelimesi "eli açık, cömert, yiğit" anlamına gelen "akı" kelimesinden türediği kaydedilmektedir Terim olarak Ahilik ise, XIII. yüzyılın ilkyarısından XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar Anadolu'da, Balkanlarda ve Kırım'da yaşamış olan Türk halkının sanat ve meslek alanında yetişmelerini, ahlâki yönden gelişmelerini sağlayan bir kuruluşun adıdır (Çağatay, 1997; Demir, 2000). İlk kez Fransız Türkoloğu, J. Deny, eski ve orta Türkçe de "eli açık, cömert, yiğit" anlamlarına gelen "akı" sözcüğünün söyleniş ve anlam bakımından benzeri, Arapça, "ahi" sözcüğüne çevrildiğini ileri sürmüştür (Bayram, 1991; Gelici, 2007; Kurtulmuş, 2011; TDV,

1998). Doğan (1990)'a göre Ahilik, Anadolu'da İslam inançları çerçevesinde oluşmuş üretici, yardımlaşma birliği iken; Akça (2003)'ya göre, Ahilik, Müslüman Türk milletinin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik hayatının şekillenmesinde önemli rollere sahip olan bir teşkilatın adıdır.

Bu tanımlamalardan hareketle "Ahi" kelimesinin, "kardeş, arkadaş, yaren, dost, yiğit" anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Ahilik hem sosyal hem de kültürel yapılara ait bir terim olarak; birbirini seven, birbirine saygı duyan, yardım eden, fakiri gözeten, yoksulu barındıran, işi kutsal, çalışmayı bir ibadet sayan, din ve ahlâk kurallarına sıkı sıkıya bağlı esnaf ve sanatkârların iş teşkilatı manasını taşır.

Ahi birlikleri her kurum gibi, belli bir ihtiyacı karşılama amacı ile kurulmuşlardır. En geniş anlatımla Ahi birliklerinin kuruluş amacı; Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türkmenler arasında yer alan çok sayıdaki sanatkârlara kolayca iş bulmak; bu kişilerin Anadolu'daki yerli Bizans sanatkârları ile rekabet edebilmesini sağlamak, piyasada tutunabilmek için yapılan malların kalitesini korumak, üretimi ihtiyaca göre ayarlamak, sanatkârlarda sanat ahlâkını yerleştirmek, Türk halkını ekonomik olarak bağımsız hale getirmek, ihtiyaç sahibi olanlara her alanda yardımcı olmak, ülkeye yapılacak yabancı saldırılarda devletin silahlı kuvvetleri yanında ülkeyi savunmak ve yerleşim bölgelerinde Türk-İslam kültürünü yaymak şeklinde tanımlanabilir (<http://istesob.org/ahilik.html>, Erişim tarihi: 10.08.2012).

3.2. Ahiliğin Sosyal ve Ekonomik Hayata Etkileri

Ahilerin sosyal dayanışma açısından çok ilerlediklerini görmekteyiz. Bu bağlamda Ahi zaviyelerinin önemli bir fonksiyon icra ettiği anlaşılmaktadır. Ahilerin akşamları bu zaviyelerde toplanıp dini ve ahlaki bilgileri öğrenip bazen de raks (çalgı ve oyun) edip, günün

yorgunluğunu atarlardı. Ahilik başladığı dönemle birlikte, Anadolu'nun sosyal hayatında kendisini yeterince hissettirmiştir. Ahilik teşkilatı çok yönlü bir sosyal yapıya sahipti. İyi ahlaklı, yardımseverlik ve cömertlik ahiliğe kabul şartlarından olduğundan, bu örgüte girenler temiz, ahlaklı ve iyiliksever kişilerdi. Esnaf ve sanatkârlara iş yerlerinde yamak, çırak, kalfa ve ustaların elinden tutularak medreselerde eğitim görmeleri sağlanmış ve gerektiğinde kendilerine “Orta Sandığı”ndan maddi destekte bulunulmuştur. Ahiliğe göre güzel ahlakın olduğu yerde kardeşlik, eşitlik, özgürlük, sevgi, hak ve adalet vardır. Ahiliğe kabul edilecek kişilerde ve Ahiliğin ahlaki prensiplerinde üç şey açık olmalıdır. Bunlar; “eli açık, kapısı açık, sofrası açık olmalı”; şu üç şey de kapalı olmalı idi: Bunlar; “gözü kapalı, dili bağlı, beli bağlı” özellikleri aranırdı (Kantarıcı, 2007). Ahilerin ahlaki tüzük olarak kabul ettikleri, Fütüvvetnamelerde geçen ilkeler toplumun tümünü şahsi ve toplumsal istikrara kavuşturma, iş ve meslek hayatlarına ahlaki sorumluluklar yüklemeye misyonunu üstlenmiştir. XIV. y.y. Anadolu'sunda, Ahilik, fütüvvetle birleşerek kaynaşmıştır (Şeker, 2006). Farabi'nin de ifade ettiği gibi, tüm bu ahlaki ilkeler, Ahi teşkilatının Medinet'ül-Fadıla'yı yani “mükemmel ve müreffeh bir toplum oluşturmak” hedefinin bir neticesidir (Erken, 1999). Ahilikte müzik ve eğlence de sosyal yaşamın bir parçası idi. İbn-i Batuta'ya göre, Ahilerin günlük yaşayışlarında, ibadet ve zikrin yanında eğlencenin de ayrı bir yeri vardı (Şeker, 2006).

Ahilik teşkilatı, kişilere bir meslek, bir sanat öğretirken aynı zamanda toplum hayatını düzenleyen kuralları benimseten, kişilere kendi kazançları ile onurlu, erdemli, ahlaklı yaşamayı öğretirdi. Bireyi, “iyi insan” olarak da yetiştirmek temel amaçlardandı. Ahilik, sanatla ahlaki bütünleştiren bir teşkilattır. Ahi Evran'a göre, toplumdaki fertlerin büyük bir kesimi, sanata yönlendirilmeli ve her biri, belli bir sanat dalı ile

meşgul edilmeli ki, toplumun ihtiyaçları karşılanabilsin. Kendisinde bir deri tüccarı olan Ahi Evran, Ahi teşkilatını kurarak, Ahilik teşkilatı böylece kısa zamanda Anadolu, Balkanlar ve Kırım'a yayılmıştır (Gelici, 2007). Yaklaşık 1000 yıl Türk Milletinin Anadolu'daki sosyal, ekonomik, kültürel ve politik hayatında önemli fonksiyonlar üstlenmiştir (Akça, 2003).

Ahi ahlakında her birey, topluma model olan ve sosyal yaşama pozitif bakan bir kişiliktir. Sosyal işleyişte bir katma değeri olan bir sanat sahibidir. Kötü özelliklerden arınmıştır. Kendi ihtiyaçlarını kendisi karşılayan, topluma yük olmayan, maddi ve manevi imkânları ile diğer bireyler ve toplum için var olan insandır. Ahilikte odak noktası, insan; hedef ise bu insanı mutlu kılmaktır. Sosyal yardımlaşma esas alınarak, toplum gruplarının çıkarlarının birbirleri ile çatışmasının da önüne geçilmiştir. Bireyler, kadın-erkek, işçi-işveren, üretici-tüketici, genç-yaşlı vb gruplandırılarak toplumda iç huzur ve barışın sağlanmasına çalışılırdı (Kazancı, 2006). Ahilik felsefesine göre bütün insanlar, eşya, tabiat ve dünya, Allah'ın bütün insanlığa bahsettiği emanet konumundadır. Ahilikte insan dayanışmacı bir ruh yapısına sahiptir. Birlik ve beraberlik içerisinde büyük hedefe hep beraber yürümek ve ulaşmak esas alınmıştır (Durak & Yücel, 2010). Ahi teşkilatı, Osmanlı Devleti'nde kurulan en büyük ve en organizeli sivil toplum kuruluşlarından birisidir. Ülke düzeyinde bütün esnaf birlikleri Kırşehir'de bulunan bütün Ahi Evran zaviyesine bağlı idi.

Ahi Evran, 12. yüzyılda Anadolu'da yaşamış, önemli bir şahsiyettir. Ahilik kültür ve felsefesinde; toplumun refahı ve sosyal sorumluluk, önemli ve öncelikli bir ilke olarak kabul edilmiş ve bu doğrultuda kaliteli mal ve hizmet üretimi teşvik edilmiştir.

3.3. Sosyo-Ekonomik Açıdan Ahiliğin Amaçları

Sosyo-ekonomik bağlamda Ahilik teşkilatı hüküm sürdüğü dönemlerde aşağıdaki amaçları gerçekleştirmeyi amaçlamıştır:

1-Kişiyi eğitip üretici ve faydalı bir hale getirmek ve bu sayede onu toplumda layık olduğu en uygun yere yerleştirmek

2-Ahlaklı, üretken bir çalışma ortamı meydana getirmek ve bu ortamın sürekliliğini sağlamak

3-Karşılıklı anlayış ve güvene dayalı, işbölümü ve işbirliğini gerçekleştirerek toplumda sosyo-ekonomik dengeleri kurmak (Soykurt, 1971).

Ayrıca, esnaf ve çiftçi üretici kesimlerin üretim şekillerini, üreticilerin birbirleri ve toplulukla ilişkilerini düzenleyen, iş ahlakına dayalı bir üretim felsefesi oluşturan ahilik, yardımlaşmaya, zayıfların ve gariplerin korunmasına da geniş yer vermiş, Anadolu'nun sosyal hayatında tesirlerini günümüze kadar devam ettirmiştir (Doğan, 1998). Ahilik, kasaba ve şehir nüfusunun büyük bir çoğunluğunu oluşturan esnafın davranışlarını belirlemiştir. Osmanlı zanaatları, çırak-kalfa-usta eğitiminde öğrenildiğinden, ahilik adabı sosyo-ekonomik yapının temel ahlaki işlevini yerine getirmekte idi (İnancık, 1999).

3.4. Ahilikte Ahlak

Bunlar kapalı, dışa ait ve açık, içe ait on iki temel emirle özetlenebilir.

Dışa ait, kapalı altı emirde Ahinin;

- * **Bel;** Başkalarının onur ve namusuna kapalı
- * **El;** Hırsızlık, zorbalık, kötülük ve hırsa kapalı
- * **Dil;** Yalan, iftira, hakarete kapalı
- * **Göz;** Başkalarının hatalarını görmeye kapalı
- * **Mide;** Sefahate kapalı
- * **Kulak;** Dedikoduya kapalı.

İçeride ait ve açık olan altı emirde Ahinin;

*Cömert

*Tevazu sahibi

*Merhametli ve bağışlamaya açık

*Alçak gönüllü

*Bencillikten uzak

*Gerçekçi olması istenir (www. ahilik.net, Erişim tarihi: 11.08.2012).

Bir Ahi Baba Nasihati

Ey oğul;

Gerektir ki, güzel ahlaktan, akl-ı selimden dışarı adım atmayasın, nefsine ve şeytana uymayasın, haramdan, iğrençliklerden perhiz edesin, sünnetleri koçaltmayasın, elinle koymadığını götürmeyesin, kimsenin sanatına tamah etmeyesin, kimsenin çoluk çocuğuna hıyanet nazarı ile bakmayasın, kimseye kibir, buğuz, buhul ve haset etmeyesin, her kimin ayıbını görürsen örtesin, dünyaya aşırı muhabbet göstermeyesin, senden büyüğe varıp, ona izzet-i ikram edesin, hürmet ve hizmette bulunasın, bir elinin kisbini (kazanç) kifayet kisbe, bir elinin kisbini ahret günü için fakir fukaraya sarf edesin, hayır işlerinde elinden geleni yapmakta kusur etmeyesin (Mahmut Nasirerettin Hz. Ahi Evran-ı Veli).

3.5. Ahilik Nasihati

Dükân açmak için, usta olmak gerekiyordu. Ahi baba tarafından usta adayının kulağına aşağıdaki Ahilik nasihati okunurdu (Kantarıcı, 2007):

1-Harama bakma

2-Haram yeme

3-Haram içme

4-Doğru, sabırlı, dayanıklı ol

5- Yalan söyleme

6-Büyüklerinden önce söze başlama

7-Kimseyi kandırma

8-Kanaatkâr ol

9-Dünya malına tamah etme

10-Yanlı ş ölçme

11-Eksik tartma

12-Kuvvetli ve üstün durumda iken affetmesini; hiddetli iken yumuşak davranmasını bil

13-Ve kendin muhtaç iken, başkalarına verecek kadar cömert ol.

Ahi örgütü üyeleri aşağıdan yukarıya doğru fazilet ve meslek derecesine göre şöyle derecelendirilirdi:

1-Çıraklık

2-Kalfalık

3-Ustalık

4-Yiğitbaşılık

5- Kethüdalık “Ahi Babalık” (Gelici, 2007).

4. ANADOLU KADINLAR BİRLİĞİ (BACIYAN’I RUM - ANADOLU BACILARI)

Aşık Paşa-zâde (886/1481) “Târih-i Âli Osman” adlı eserinde Anadolu Selçukluları devrinde Türkmenler arasındaki sosyal zümreleri “Gaziyân-ı Rûm” (Anadolu Gazileri), “Ahiyân-ı Rûm” (Anadolu Ahileri), “Abdalân-ı Rûm” (Anadolu Abdalları), ve “Bâciyân-ı Rûm” (Anadolu Bacıları) diye dörde ayırmıştır. Burada üzerinde duracağımız “Bâciyân-ı Rûm” tabirinden Anadolu Selçukluları zamanında Âşık Paşa-zâde’nin “Bâciyân-ı Rûm” diye adlandırdığı, o günün toplumunda Türkmen kadınların kurduğu bir teşkilâtdir. İlk defa Fuad Köprülü, Âşık

Paşa-zâde'nin "Bâciyân-ı Rûm" diye adlandırdığı zümre hakkında verdiği bilgileri Bektaşî rivayetlerle ve başka kaynaklarla da te'yid ederek F. Taeschner'in öne sürdüğü iddiaların hiçbir suretle vârid olamayacağını ve gerçekten Anadolu Selçukluları devrinde ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde Türkmen kadınların mensup oldukları bir teşkilâtın mevcudiyetine dikkatleri çekmiştir. Osmanlı kronikleri Osmanlı Devleti'nin zuhuru sırasında Türkmen kadınların da uç bölgelerde faaliyet gösterdiklerinden söz ederler. Anadolu'daki Türkmen kadınların faaliyetleriyle ilgili olarak en fazla bilgi veren yazar, Fuad Köprülü'nün de belirttiği gibi Mağribli bir seyyah olan İbn Battuta'dır. XIV. asır ortalarında yani Orhan Gazi zamanında Anadolu'nun birçok yöresinde Türkmenler arasında bulunmuş ve Türkmen hanımların çeşitli faaliyetlerine şahit olmuştur. Keza Niğdeli Kadı Ahmed 1340 yılında tamamladığı "el-Veledü's-Şefik" adlı eserinde Niğde dolaylarında Taptuklu Türkmen dervişlerin hanımlarının faaliyetlerine işarete bulunmuştur. Yukarıda belirtilen kaynaklardan başka meşhur Süryani tarihçi Malatyalı Ebu'l-Ferec Gregory'nin de bir münasebetle bu kadınlar teşkilâtından söz ettiği anlaşılmış bulunuyor. Bacılar Teşkilâtının mahiyetine ve faaliyetlerine dair en ilginç bilgiyi de Menâkıb-ı Evhadü'd-din-i Kirmânî'de bulduğumuzu burada belirtelim. Durum öyle gösteriyor ki, Anadolu Selçukluları zamanında bu hanımlar arası teşkilât "Fakiregân" diye de anılıyordu. Fakat bu teşkilâta mensup olan genç kız ve kadınlar birbirine "Bacı" diye hitap ettikleri için bu kadın ve kızların meydana getirdikleri teşkilâta daha yaygın olarak "Bâciyân" (Bacılar) dendiği anlaşılmaktadır. Şimdiki bilgilerimizle bu tabiri ilk olarak kullanan da Âşık Paşa-zade'dir.

İlme, sanata ve ahlâka son derece önem verilen Ahilikte, kadının da sosyal ve ekonomik hayatta önemli bir yeri vardı. Kadınların

teşkilatlanıp gelişmesi için Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan "Bacıyan-ı Rum" teşkilatını yani Anadolu Kadınlar Birliği'ni kurmuştur. Ahilerin kadınları aynı zamanda savaşlarda da kahramanlık göstermişlerdir. Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı da kadınları bir araya getirmiş, özellikle savaşlarda etkinlik gösteren "Bacıyan-ı Rum"u kurmuştur (www.ahilik.net, Erişim tarihi: 11.08.201).

Ancak, kadınlar, Ahi teşkilatlarına üye olamazlardı. Buna karşı, Anadolu kadınları da, "Bacıyan-ı Rum", Anadolu Kadınlar Birliğini kurmuşlardır. "Bacı" kelimesi, "abla, kız kardeş" anlamına gelmektedir. "Bacı" kelimesi, günümüzde Anadolu'nun birçok şehrinde halen yaygın olarak kullanılmaktadır. "Rum" kelimesi ise Anadolu anlamını ifade etmektedir (Kurtulmuş, 2011). Âşık Paşazade Tarihinde dört sosyal zümre arasında Anadolu Kadınlar Birliğine'de yer verilmesi, bu birliğin Ahi birlikleri kadar önemli hizmetler gördüklerini akla getirir.

Anadolu'da genellikle ahi zaviyeleri hali vakti yerinde bir Ahi başkanı tarafından tesis edilirdi. Zaviyeler o yörede bağımsız bir ünite idi. Halkı sosyal kültürel ve dini konularda yönlendirici rol üstlenmişlerdi. Anadolu'da tesis edilen ve sayıları binlerle ifade edilen bu zaviyelerin kurucuları arasında "Bacı Ana, Sağrı Hatun, Savma Hatun" gibi kadın adlarına rastlanılmaktadır. İbni Batuda da eserinde sık sık Anadolu kadınlarından söz eder. O halde Anadolu'da Ahilik Teşkilatı yanında çok güçlü bir Anadolu Kadınlar Birliği'nin mevcudiyetinden bahsedebiliriz.

Örneğin Kayseri'deki Ahiler tarafından kurulan sanayi sitesinde hanımlara mahsus çalışma yerleri vardı. Bacıyan-ı Rum teşkilatına mensup hanımlar bu sanayi sitesinde el sanatlarını ve mesleklerini icra ediyorlardı. Kadınlar daha çok çadırcılık, keçecilik, nakışçılık, örgücülük, kilim ve halı dokumacılığı, ipek ve pamuk ipliği üretimini gerçekleştirmişlerdir. Çalışan kadınlar gerek mesleki ve teknik konularda,

gerekse ahlaki konulardaki çağın gerektirdiği eğitim ihtiyacını "Bacıyan-ı Rum" teşkilatında karşıyorlardı.

Birçok batılı araştırmacı, tarihin o döneminde Anadolu'daki kadınların bir araya gelerek bugünkü anlamda bir Sivil Toplum Örgütü (NGO) kurmalarını hayretle karşılamıştır. Alman araştırmacı Franz Taeshner de bunlardan biridir. Franz Taeshner, Ahilik teşkilatı ile aynı dönemde kurulan bu teşkilatın varlığına inanamaz. Çünkü o çağlarda Türk kadınının böyle bir sivil toplum örgütünü kuracak kadar bilinçlendiğine akıl erdiremez ve eserinde bu durumdan hayretle söz etmektedir. En eski Osmanlı Devleti tarih yazarı Aşık Paşazade Anadolu'da kurulan Ahilik teşkilatı (Ahiyan-ı Rum) yanında bir diğer sosyal zümre olan Bacıya-ı Rum (Anadolu Kadınlar Birliği)'dan bahseder. Bacıya-ı Rum Teşkilatı, Anadolu kadınlarını, gerektiğinde düşmanlara karşı vatan savunmasında eşlerinin yanında mücadele etmesi ve gerektiğinde de kültürde, sanatta, edebiyatta, sosyal ve ekonomik alanlarda kalkınıp gelişmesini sağlamak için teşkilatlandırmıştır. Anadolu Kadınlar Birliği, kadınlar arasındaki yardımseverliğin, konukseverliğin, doğruluk ve merhametliğin gelişmesine katkı sağladığı gibi Türk dilinin, Türk kültürünün ve İslam anlayışının kadınlar arasında yayılmasını hızlandırmıştı. Ahi birlikleri özerk ve sivil toplum yapısındaki oluşumlardı. Demokratik seçimlerle yiğitbaşları seçilirdi (Demir, 2011).

Anadolu Kadınlar Birliği, Ahilerin kadınlar kolu olarak yetim ve kimsesiz genç kızları himayesine almış, onların eğitimlerinden, ev-bark sahibi olmalarından, evlenmelerinden sorumlu olmuşlardır. Bunun dışında kimsesiz ihtiyar kadınların bakımı, genç kızların evlendirilmesi gibi birtakım sosyal hizmetlerde bulundular, maddi sıkıntı içinde olanlara yardım elini uzatmışlardır. Sosyal, ekonomik, kültürel ve ahlâki ilkeleriyle Ahilik kültürü, fertlerin hak ve özgürlüklerine ayrıca önem

vermektedir. Ahilik teşkilatının erkek üyelerine "Eline, beline, diline sahip ol!" yani "hırsızlık etme, başkasının namusuna göz dikme, başkası hakkında kötü konuşma" prensibi benimsetilip yaygınlaştırılırken, şüphesiz iş birliği yaptıkları Anadolu kadınları o günkü adıyla Bacıyan-ı Rum Teşkilatı aracılığıyla da hanımlara; "eşine, işine ve aşına dikkat et!" yani "eşine yardım et, onu evine bağla, işine ve geçimine dikkat et" prensiplerini benimsetiliyordu (Günay, 2003; <http://istesob.org/ahilik.html>, 10.08.2012; www.ahilik.net, Erişim tarihi: 11.08.2012).

Ahilik düşüncesi, köy odaları ve bu odalarda bulunan erkeklerle sınırlı değildir. Kadınlar arasında da Ahilik Teşkilatının bir yaşam felsefesi olarak yerleştiğini görmekteyiz. Misafir ağırlamak bir şeref meselesi olarak görüldüğünden, kadınlar titiz bir şekilde en güzel yemeklerini yaparlardı. Bu anlayış, Ahilerin kız çocukların verdiği şu öğütlerle örtüşmektedir:

- 1- İşine dikkatli ol: Ailenin ve evinin işini ihmal etme
- 2- Aşına dikkatli ol: İyi yemek pişir, iktisatlı ol
- 3- Eşine dikkatli ol: Her türlü şartlar altında eşine sahip ol (Çağatay, 1997; Kantarcı, 2007; Kurtulmuş, 2011).

Kadınları eğitime, istihdama, siyasete, ekonomiye kısaca hayata dâhil etmeden yapılan her girişim başarısız olmaya mahkûmdur. Anadolu insanı bunu yüzyıllar öncesinden 'Bâciyân-ı Rum yani "Anadolu Kadınları" isimli örgütlenmeyi kurarak gerçekleştirmiştir. Böylece, Anadolu'da kadınlar ise, Ahi Evran'ın eşi Evhadüddin Kirmani'nin kızı Fatma Hanım tarafından Bacıyan-ı Rum (Anadolu Kadınları) adıyla örgütlenerek, ekonomik ve sosyal hayata "serbest" ve "görünür" bir biçimde katılmışlardır. Kendilerine ait işyerlerinde, belirli bir disiplin ve iş ahlakı ile çalışan Bacıyan-ı Rum kadınlarının sosyal ve kültürel hayata

oldukça büyük katkıları olmuştur. O dönemde Anadolu'nun pek çok şehrindeki sanayi sitelerinde kadınlara ait iş yerleri bulunurdu. Bacıyan-ı Rum teşkilatına mensup kadınlar bu sanayi sitesinde el sanatları ve mesleklerini icra ederlerdi. Dünyanın ilk kadın örgütü olarak bilinen Bacıyan-ı Rum teşkilatı, Anadolu kadınlarını, askerlikten kültür ve sanata kadar çeşitli alanlarda eğitmiştir. Böylece kadınların toplumsal hayatın her alanında yer almasını hatta öncü bir rol üstlenmesini sağlamıştır. Mesela 16. Yüzyılda Osmanlı Devleti döneminde çamaşırhane işleten kadınlar vardır. Yine o dönemde Bursa'daki 387 ipek üretim tezgâhının, 170'i kadınlara aittir.

Dolayısıyla bugün, kadın girişimciliğinden ve kadının toplumdaki itibarından bahsederken, ilk defa gündemimize giren bir konudan bahsetmiyoruz. Bu değerler Anadolu topraklarında zaten var olan ve günümüze kadar taşınan değerlerdir. Ahiliğin köy içerisinde teşkilatlanma şekli ise, Yaran teşkilatları, Yaran odaları ve Köy odalarından ibarettir. Köy odalarındaki bu düşünceler: 1-Eli açık olacak düşkünlere yardım içi 2- Kapısı açık olacak, konukluğu ve bir şey isteyenlere yardım için 3- Sofrası açık olacak, yoksullara, yetimlere yemek yedirmek için” sözleriyle yer edinmiştir (Bayram, 1994; www.ahilik.net, Erişimtarihi: 11.08.2012)

4.1. Barana ve Kadın

Barana, “aneden beri yapıla gelen, kendi içerisinde yazılı olmayan kuralları olan, disiplinli ahlaklı, saygılı olmayı öğreten, birbirini sevmeyi ve saymayı öğütleyen, gençlerin huysuzluğa, terbiyesizliğe takılmasını engelleyen, küçük kasabalarda asayiş meselesini sağlayan, bir eğlence, terbiye ve kültür ocağı olan, 12-24 kişi arasında değişen üye sayısı olan, kış aylarında toplanan ve aynı düşünceye uygun arkadaşların

bir araya gelerek kurdukları yemekli cemiyetler” dir (Akman, 2006). Barana, topluluğun adı, yapılan etkinliğin adı ise sohbettir.

Barana’da kadın bulunmazdı. Ama sohbet esnasında yenilip içilenlerin tümünü kadınlar hazırlardı. Barana, bir evin şerefi olarak görüldüğünden, kadınlar saygı gösterirdi. Evinde sohbet yapılacak olan evin hatunu, evini temizler, aşçı bulup, yemek ve mezeleri itina ile hazırlardı. Barana mensupları, evde sohbet ederken ve eğlenirken, evin hanımı uyumaz ve hizmetine devam ederdi (Akman, 2006:66). Baranalar, her yıl Ekim-Kasım aylarında başlar, Hıdrellez’e bir hafta kala biterdi.

Barana için yatsı nazmından sonra eve geliş sırasında, komşu evlerdeki kadınlar, genç kızlar, kimler var yok diye Barana üyelerine kapılardan ve pencerelerden bakarlardı. Baraka üyelerinin ise kızlara bakması yasak olduğundan, içlerinde bekâr olanlar Baraka başkanına fark ettirmeden göz ucuyla kızlara bakarlardı. Görücü usulüyle evlilik olduğundan, birbirilerini görme şansı olmayan gençler böylece birbirlerini görürlerdi. Genç kız ve erkeklerin bu arada bir de sözsüz iletişim dilleri görülürdü. Örneğin bir yaren, mendili çıkarıp, terini siler gibi yaparsa, bunun anlamı, “senin aşkımdan yanıp tutuşuyorum” anlamını taşımakta; kuşağını hafifçe sıvazlarsa, “evlenmeye hazırım, seni babandan isteyeceğim” anlamına gelmekte; durup durup tökezlerse, “aklım, fikrim hep sende” anlamına gelmekte; pencere veya kafes arkasındaki kız, perdeyi aşağı yukarı oynatırsa veya kafesi hafifçe kaldırıp indirirse, “ben de seni istiyorum, beni hemen babamdan iste” anlamlarını taşımaktadır (Yaver, 1986). Namus suçu, Barana’dan ihraç edilmeyi gerektirip, bir baranadan ihraç edilen bir kişi ise asla bir daha başka baranaya alınmazdı.

Barana arkadaşlığı, evlenmede hatta kız istemede de etkiliydi. Şöyle ki, bir kişinin kızını isteyip de alamadıkları zaman, onun bir barana arkadaşı bulunurdu. Eğer kız babasının barana arkadaşı, dünürlüğe giderse o kızı alırdı. Çünkü, baba, kendi barana arkadaşına hayır diyemezdi (Akman, 2006).

Türk kültürünü canlı bir şekilde tasvir eden, Dede Korkut Kitabı'nda misafirperverliğin bir görgü işi olduğu, "... oğul, babadan görmeyince sofraya çekmez" vs gibi sözlerle kültürümüzde yer verilmiştir. Misafiri olmayan evin ise, "misafiri gelmeyen kara evler, yıkılsa daha iyi" anlayışı benimsenmişti. Dede Korkut'un kadınları grupladığı bölümde de, misafirperverlik ön plandadır. Misafiri ağırlayan ve evin dayacağı olan kadın övülmekte; aksine misafiri sevmeyen bayağı (kötü) kadın ise yerilmektedir. Ozan, "Evin dayacağı odur ki, kırdan yabandan eve bir misafir gelse, onu yedirir, içirir, ağırlar ve azizler gönderirdi. O, Ayişe, Fatıma soyundandır. Onun bebekleri yetişsin, ocağına bunun gibi kadın gelsin" demektedir (Ergin, 1971).

Bayağı kadınlar için ise, "Geldik o ki, ne kadar dersin bayağıdır. Uzak kırdan yabandan edepli bir misafir gelse, kocası evde olsa ona dese ki: "Kalk ekmek getir yiyelim, bu da yesin dese, pişmiş ekmeğin bekası olmaz, yemek gerektir". Kadın der: Neydeyim, bu yıkılacak evde un yok, elek yok, deve değirmenden gelmedi ... " der. O Nuh Peygamberin eşeği asılıdır. Ondan da sizi Allah saklasın. Ocağına bunun gibi kadın gelmesin ... "denmektedir (Ergin, 1971).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Türk düşünce sistemi içerisinde var olan Ahilik, toplumun her kademesinde bir takım uygulama, tören ve inanışlarla kendini göstermektedir. Türk Milleti'nin sosyo-kültürel tarihi içerisinde ahilik

anlayışının ve teşkilatlanmasının önemli bir yeri vardır. Ahilik sisteminde, fakir ile zengin, üretici ile tüketici, işçi ile patron, usta ile çırak, işgücü ile sermaye, birey ile toplum, millet ile devlet arasında sağlıklı ilişkiler kurulması esas alınmıştır. Bu araştırmada Türk kültür ve medeniyetinde tarihi bir fonksiyonu olan Ahilik Teşkilatı birey-toplum bağlamında ele alınmıştır. Ahilikteki sosyal ve ekonomik yaşamın bireye kazandırdığı davranışlar araştırılmıştır. Mutasavvıflarca gerçek mana derinliği kazandırılan fütüvvetçilik geleneğiyle Türk kültürel değerlerinin etkileşimine dayanan bu teşkilat, Türk kültür ve medeniyetinin, Türk Dili ve Edebiyatının, Türk gelenek ve törelerinin, özellikle de Türk sanat ve ticaret ahlakının oluşması, gelişmesi ve yaygınlık kazanmasında çok önemli fonksiyonlar ifa etmiştir (Bayram, 1994).

Türk Milleti'nin sosyo-kültürel tarihi içerisinde ahilik anlayışının ve teşkilatlanmasının önemli bir yeri vardır. Ahilik teşkilatına genel olarak baktığımızda, Ahiliğin sadece bir mesleki örgütlenme olmadığını, hayatın her aşamasında toplumda yer edindiğini görmekteyiz. İnsana değer veren, insani ilişkileri dini-ahlaki bir ekseninde dayanışma ve yardımlaşma çerçevesinde düzenleyen bu anlayış, Türk Milleti'nin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısında varlığını sürdürmek için çaba sarf etmiş bir teşkilattır. Ahilik, değerleri kaynaştırarak, yaşama geçirmesi açısından, Türklerin "Rönesansı" olarak da ifade edilmektedir. Bir toplumda birlik ve dayanışmayı sağlayan en önemli unsur, müşterek değerlerin korunmasıdır. Ahilik, devam ettiği 700 yıl boyunca bu işlevi gerçekleştirmiştir. Türklerin en büyük hasletlerinden biri olan misafirperverlik bu düşünce sistemi içerisinde bir yaşam tarzı haline gelmiştir. Misafirler için misafir odaları ve konaklar yaptırmışlardır (Türkmen & Temizkan, 2004; Akman, 2006). Tüm bu ve benzeri uygulamalar ve törenler Türk kültürünün temel taşlarını oluşturmuştur.

Ahiler, “her koyun kendi bacağından asılır” diyen kişiler değil; aksine komşusu aç iken tok yatan bizden değildir” düşüncesi ve inancı doğrultusunda sosyal adalet ve dayanışmanın egemen olduğu, komşularındaki yangının kendilerine de bir gün sıçrayacağı düşüncesini benimsemişlerdir. Önemli olan herkesin ortak bir saadete ulaşmasıdır. Ne yazık ki, günümüz toplumlarında, Ahilik teşkilatındaki diğerkâmlığın yerini günümüzde ise bireycilik (bencilik) almıştır. Ahilikte bireyin kendisine, ailesine ve içinde yaşadığı topluma karşı sorumlulukları vardır. Her bir Ahi bu sorumluluğunu özenle yerine getirirdi. Ahiler mesleki ve sosyal açıdan tam bir dayanışma içerisindeydiler.

Ahi Evren’in eserleri ise Ahi Teşkilâtı ile birlikte Bacı Teşkilâtı’nın da fikrî yapısını tespit etmek için birinci elden kaynak olmaktadır. Ayrıca bu eserlerde Ahi Teşkilâtı’nın nasıl ve hangi maksatlara binaen kurulduğu, teşkilâtın yapısı, devletle Anadolu’daki diğer dinî ve tasavvufî zümrelerle münasebatı, bu münasebatın sonucu meydana gelen gelişmeler ve bu gelişmelerin Ahi ve Bacı Teşkilâtı üzerindeki etkileri hakkında önemli bilgiler bulmaktayız.

Modern dünyada bugün, Ahilik teşkilatının varlığından söz edemesek de, Ahiliğin ahlaki ilkeleri halen günümüz Türk esnaf ve sanatkârları arasında varlığını sürdürmektedir. Yıllık geleneksel Ahi kutlamalarının ötesinde, günümüzde gerek iş dünyası ve gerekse sosyal yaşamla ilgili düzenlemeler yapılırken, Ahilik ilke ve kurallarından yararlanılması, okul müfredatlarında ve derslerde yer alması, kaliteli bireyler ve kaliteli toplum olma konusunda önemli katkılar sağlayacaktır. Sadece teorik bilgiler değil, aynı zamanda yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkelerinin uygulanması ve yaşam boyu eğitimin amaç edinilmesi faydalı sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

- AHİLİK*. I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu, 12-13 Ekim 2004, Kırşehir.
- AHİLİK NEDİR?* İstanbul Esnaf Ve Sanatkârlar Odaları Birliği, Erişim tarihi: 10.08.2012, <http://istesob.org/ahilik.html>.
- AHİLİK NEDİR?* Anadolu Kadınlar Birliği (Bacıyan-ı Rum). Erişimtarihi: 11.08.2012, <http://www.ahilik.net/index.php?option=comcontent&view=article&id=48&Itemid=50>
- AHİLİĞİN TEMEL İLKELERİ*, Erişim tarihi: 10.08.2012, www.ahilikgen.tr/gorgu/temel.htm.
- AHİLİKTE AHLAK ANLAYIŞI*, Erişimtarihi: 11.08.2012, <http://www.ahilik.net/index.php?option=comcontent&view=article&id=48&Itemid=50>
- AKÇA, Gürsoy (2003). *Ahilik Geleneği ve Günümüz Fethiye Esnafı*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKMAN, Mehmet (2006). *Balıkesir Yöresinde Ahilikten Kalma Tören ve Uygulamalar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAYRAM, Mikail (1991). *Ahi Evran ve Ahi Teşkilatının Kuruluşu*. Konya: Damla Matbaacılık.
- BAYRAM, Mikail (1994). *Anadolu Kadınlar Birliği (Bacıyan-ı Rum)*. Konya: Damla Ofset matbaacılık.
- ÇAĞATAY, Neşet (1986). *Ahilik ve Esnaf*. İstanbul Esnaf Ve Sanatkarlar Dernekleri Federasyonu.
- ÇAĞATAY, Neşet (1997). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- DEMİR, Galip (2000). *Osmanlı Devletinin Kuruluşu ve Ahilik*. Ahi Kültürünü Arş. ve Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul: Sade Ofset Matbaası.
- DEMİR, Galip (01.02.2011). *İşsizlik, Terör ve Yolsuzluğun Çözümünde: Ahilik Yolu*, Erişim tarihi: 11.08.2012,

http://www.ahilik.net/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=50

- DOĞAN, D. Mehmet (1990). *Büyük Türkçe Sözlük*. (8. Baskı). Ankara: Rehber Yayınları. s.17.
- DURAK, İbrahim & Yücel, Atilla (2010). *Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları*. Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15 (2), 151-168.
- ERGİN, Muharrem (1971). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: MEB Basımevi.
- ERKEN, Veysi (1999). *Ahilik Teşkilatının Vizyonu*. II. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildirileri, 13-15 Ekim 1999, Ankara: Kültür bakanlığı Yayınları.
- GELİCİ, Musa (2007). *Protestan İş Ahlakı ile Ahilik İş Ahlakının Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÜNAY, Abdullah (2003). *Ahilikte Mesleki ve Sosyal Dayanışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İNANCIK, HALİL (1999). *Osmanlı Ansiklopedisi*. Ankara: Cilt.1, s.59 - 60.
- KANTARCI, Zeynep (2007). *İş Etiği ve Ahilik*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- KURTULMUŞ, Zekeriya (2011). *Ahilik*. (Editör: Çakır, Baki & Gümüş İskender), Ahilik ve Günümüze Yansımaları Kırklareli Üniversitesi Yayınları, Yayın no: 1, 41-56.
- SOYKURT, Refik (1971). *Orta Yol Ahilik*. Ankara: Güneş Matbaacılık.
- ŞANAL Mustafa & GÜÇLÜ, Mustafa (2007). *Bir Toplumsallaştırma Aracı Olarak Ahilik*. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (2), s. 379-390.
- ŞEKER, Mehmet (2006). *Anadolu'nun Türkleşmesi ve Kültürel Hayatı*. İstanbul: Ötügen Yayınları, s.176-196.
- YAVER, A. Sadi (1986). *Folklor Araştırmaları Bakımından Bölgelerimiz, Türk Folklorü*. 7 (80-81), 32-36.

*Kasım TATLILIOĞLU Ahilik Teşkilatında Anadolu Türk Kadınının
Girişimciliğine Sosyal-Psikolojik Bir Yaklaşım*

.....

YELMEN, Hasan (1986). *Bir Türk Yaşayış Tarzı Olarak Ahilik*, Türk Kültürü ve Ahilik. 21. Kırşehir Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri, 13-15 Eylül, 1985, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları.